

Održivi razvoj u kamping turizmu na primjeru Lanterna Premium Camping Resort

Marić, Agata

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:000448>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij

AGATA MARIĆ

**Održivi razvoj u kamping turizmu na primjeru Lanterna
Premium Camping Resort**

**Sustainable development in camping tourism on the example of
Lanterna Premium Camping Resort**

Završni rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij
Sveučilišni preddiplomski studij Menadžment održivog razvoja
Studijski smjer: Menadžment održivog razvoja

**Održivi razvoj u kamping turizmu na primjeru Lanterna
Premium Camping Resort**

**Sustainable development in camping tourism on the example of
Lanterna Premium Camping Resort**

Završni rad

Kolegij:	Menadžment kampova	Student:	Agata MARIĆ
Mentor:	Doc. dr. sc. Josipa CVELIĆ BONIFAČIĆ	Matični broj:	25034/19

Opatija, mjesec 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Agata Marić

(ime i prezime studenta)

25034/19

(matični broj studenta)

Održivi razvoj u kamping turizmu na primjeru Lanterna premium Camaping Resort

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____

Potpis studenta

Sažetak

Kamping turizam započeo se razvijati u 20. stoljeću. Jedan je to od najpoznatijih i najrasprostranjenijih načina turističkih putovanja današnjice. Isto tako, održivi je razvoj sve prisutniji, bez njega je danas nezamislivo iskorištavati i koristiti mogućnosti koje nam pruža energija, koja je osnovni input u svim procesima. Obnovljivi su izvori također nezaobilazni te sve više dobivaju na važnosti. Ljudi, odnosno turisti, svoj odmor žele iskoristiti na najbolji mogući način te žele pobjeći od svakodnevnog života. Njihova je težnja povezivanje s prirodom zbog brzog života današnjice pa sukladno tomu sve više biraju odmor u kampovima. Osim toga, još uvijek nedovoljno iskorišteni obnovljivi izvori mogu biti prekretnica u odluci gosta gdje će provest svoj odmor.

Ključne riječi: održivi razvoj, obnovljivi izvori energije, kamping turizam, kampovi, Lanterna Premium Camping Resort

Sadržaj

UVOD	1
1. KAMPING TURIZAM	2
1.1. Definiranje kampa i kamping turizma	2
1.2. Povijesni razvoj kampiranja u Europi	3
1.3. Novi trendovi u kamping turizmu	4
2. ODRŽIVI RAZVOJ U KAMPOVIMA	7
2.1. Mjerenje održivosti u Hrvatskoj	7
2.2. Zaštita okoliša	9
2.3. Ekološki certifikati	11
3. OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE	14
3.1. Sunčeva energija	14
3.2. Energija vjetra	15
3.3. Hidro energija	15
3.4. Energija biomase	16
4. NEOBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE	17
5. VALAMAR ESG (ENVIRONMENTAL, SOCIAL, GOVERNMENTAL), INICIJATIVA I STRATEGIJA	18
5.1. ESG strateška inicijativa do 2025. godine	18
5.2. ESG ciljevi do 2025. godine	21
6. PRIMJER IMPLEMENTACIJE ODRŽIVOG RAZVOJA NA KAMPU <i>LANTERNA PREMIUM CAMPING RESORT BY VALAMAR</i>	24
6.1. Smještajni kapaciteti u kampu Lanterna	25
6.2. Ekološki certifikati i nagrade	28
6.3. Obnovljivi izvori energije u kampu Lanterna	30
6.3.1. Ušteda vode	31

6.3.2. Ušteda energije	31
6.3.3. Gospodarenje otpadom	32
6.4. Daljnja ulaganje u održivi razvoj u kampu Lanterna	34
ZAKLJUČAK	35
BIBLIOGRAFIJA	36
POPIS ILUSTRACIJA	37

Uvod

U ovom se završnom radu istražuje održivi razvoj u kamping turizmu na primjeru *Lanterna Premium Camping Resorta by Valamar* (u daljnjem tekstu Lanterna). Obradit će se teme održivoga razvoja te održivoga razvoja u turizmu i zatim analizirati održivi razvoj na primjeru gore spomenutog kampa. Održivi je razvoj, po jednostavnoj definiciji, razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije, bez ugrožavanja budućih generacija kako bi zadovoljili vlastite potrebe. Temeljen je na razumijevanu povezanosti između triju glavnih sastavnica, a to su društvo, okoliš i gospodarstvo. Njihova ravnoteža osigurava dugotrajan razvoj ljudskog društva u očuvanom i čistom okolišu.

U svrhu pisanja ovog završnog rada korištena je stručna literatura, novinski članci, stručni radovi i internet stranice. Metode korištene pri pisanju završnog rada su: povijesna metoda, metoda deskripcije, metoda komparacije, induktivna metoda te metoda analize i sinteze.

Rad je strukturiran kroz šest glavnih poglavlja. U prvom se poglavlju analiziraju osnovni pojmovi vezani za kamping turizam, kako danas tako i kroz povijest. Također, istražuju se i definiraju nove trendove u kamping turizmu. Drugo poglavlje posvećeno je održivom razvoju u kampovima, u njemu se opisuju i definiraju mjerenje održivosti, općenita zaštita okoliša i ekološki certifikati. U trećem se poglavlju analiziraju obnovljivi izvori energije u samim kampovima, uz opis obnovljivih i neobnovljivih izvora energije. Četvrto poglavlje analizira neobnovljive izvore energije. Peto i šesto poglavlje prikazuje primjenu održivosti na primjeru kampa *Lanterna Premium Camping Resort by Valamar*, odnosno njegova odgovornost prema okolišu, a tablično će biti prikazane nagrade i certifikati kampa, njihovo korištenje obnovljivih izvora energije, ulaganja u održivi razvoj te strategija vezana uz održivi razvoj. Na kraju rad donosi se zaključak o svemu prethodno rečenom. Cilj je ovog rada pobliže objasniti što je održivi razvoj općenito, u kampovima i kako gore navedeni kamp njega primjenjuje.

1. Kamping turizam

1.1. Definiranje kampa i kamping turizma

U literaturu možemo pronaći puno definicija riječi kamp pa će u ovom radu biti dane samo dvije. Prvotno značenje riječi *kamp* označavalo je prostor na kojem su boravile rimske legije tijekom svojih osvajačkih pohoda na otvorenom prostoru, najčešće u šatorima. Sama riječ dolazi od latinske riječi *campus*, što u prijevodu znači *polje, ravan* te se može shvatiti kao sinonim za livadu, zaravan, uređen ravni prostor i sl. ¹

Kamp simbolizira vrstu smještaja na nekom prostoru koji je namijenjen šatorima, kamperima, kamp-prikolicama i ostaloj opremi za smještaj u samom kampu. ² Kampiranje je boravak pod šatorom, u kamp-kućici, kamp-prikolici, pokretnoj kućici, tzv. *mobile home* i drugoj odgovarajućoj opremi za smještaj na otvorenom prostoru u vrstama ugostiteljskih objekata iz skupine „kampovi“, u kampovima u domaćinstvu i na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. ³

Ovisno o pristupu definiranja, možemo naići na različita tumačenja pojma kampiranja, no možemo zaključiti da je kampiranje definirano kao niz aktivnosti i smještaj koji se odvija na otvorenom. Kampiranje se često povezuje i s nizom drugih aktivnosti na otvorenom poput ribolova, planinarenja i slično. Mjesto na kojem se kampira, odnosno kamp najčešće se sastoji od mjesta za kampiranje – parcele s priključkom za struju ili bez njega ili mjesta za slobodno kampiranje s priključkom za struju ili bez njega, zatim se može sastojati od sanitarnih čvorova, recepcije za prijam gostiju s ulazno-izlaznom rampom, restorana i raznih ugostiteljskih objekata, odjela za održavanje, sportskih sadržaja te trgovinama. Naravno, kamp u svojoj ponudi može sadržavati i mnogo više od gore navedenog, osnovnog sadržaja. Broj usluga koje kamp nudi, kao i nivo opremljenosti kampa, definira u koju će kategoriju navedeni kamp ući, odnosno koji će me broj zvjezdica biti dodjeljen. Najviša kategorija koju kamp može postići je pet zvjezdica, a najniža dvije. Jedinstvena podjela kampova na vrste ne postoji u literaturi, odnosno ima mnogo podjela ovisno o autoru. Stoga će u ovom radu kampovi biti podijeljeni

¹ Klaić B., Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod Matice Hrvatske 1984., Zagreb, str.653

² Cvelić Bonifačić, J.: Kamping: Osnove hrvatskog i europskog kamping turizma, KUH, Poreč, 2011., str. 6

³ Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, NN 85/2015, čl. 29
(https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_85_1648.html)

po najjednostavnijem turističkom kriteriju, odnosno prema vrstama korisnika i prema kategorizaciji kampa.

Prema vrsti korisnika razlikuje se obiteljski kamp, naturistički kamp, kamp za mladež, dječji kamp i kamp za starije osobe.

Prema kategorizaciji kampa razlikuju se kampovi po broju zvjezdica, stoga se kamp s pet zvjezdica naziva ekskluzivni kamp, kamp s četiri zvjezdice naziva se prvoklasni kamp, s tri je prosječni kamp, a s dvije kamp dostatnog sadržaja.

U Hrvatskoj, prema pravnim okvirima, razlikujemo četiri vrste kampa odnosno kampove, kamp na OPG-u, kamp u domaćinstvu i *glamping*. Razlikuju se prema broju dopuštenih smještajnih jedinica, prema kategorizaciji i prema dopuštenoj količini mobilnih kućica koje mogu sadržavati.

1.2. Povijesni razvoj kampiranja u Europi

Počeci kampiranja sežu tisućama godina unazad, prva asocijacija na pojam kampinga većini ljudi jest šator. Još u vrijeme Rimskog Carstva ono je predstavljalo mjesto smještaja stanovništva, no još su i prije ljudi boravili u improviziranim nastambama koje se po potrebi mogu spakirati, složiti i ponijeti. Takve nastambe bile su napravljene od kože, platna ili tkanine. Daljnji razvitak kampinga trajao je više stotina godina, od putovanja koja su povezana s boravkom u prirodi, prodaje robe te preko globalne pojave pa sve do posebnog oblika životnog stila kakav danas poznajemo i koji je sve popularniji među turistima. Počeci modernog kampiranja povezani su sa slobodnim vremenom i načinima njegova iskorištavanja boravkom u prirodi.

Početak kampiranja u Europi smatra se Robert Baden-Powellov višednevni izlet, sa spavanjem u šatorima, na britansko otočje s mladim izviđačima. Smatra se da je osnivač modernog kampiranja Thomas Hiram Holding, koji je 1901. godine u Oxfordu osnovao prvi kamping klub na svijetu „The Association of Cycle Campers“. Nadalje, do 1907. godine okupio je više klubova te je svojoj udruzi dao ime „Camping Club of Great Britain and Ireland“ te je 1909. godine postao prvi predsjednik „Camping Cluba“. ⁴ Tomas je također napisao prvi tiskani priručnik pod naslovom „The Camper's Handbook“. Pretpostavlja se da se prvi kamp

⁴ https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/turizam/20150507_Prirucnik_kamping_turizam.pdf

otvorio u Francuskoj 1913. godine. Zatim 1959. godine naglo raste broj noćenja u Italiji koje ostvaruju kamping gosti. U Njemačkoj razvoj kampinga započinje 1924. godine, kada su kanuisti i kajakaši prvi put probali kampiranje u šatorima.

Prvi kamping turisti u Hrvatskoj su bili Česi i Nijemci, čime su se počeli razvijati kampovi u atraktivnim područjima uglavnom uz more. Kamping turizam u Hrvatskog naglo se razvio, a svoj je vrhunac doživio tijekom 1980. godina, kada su noćenja u kampu u odnosu na ukupna noćenja u Hrvatskoj iznosili 35 posto.⁵ Od tada je kamping turizam u Hrvatskoj u konstantnom porastu. Broj novih kampova i njihov kapacitet, kao i broj ljudi u kampovima, raste iz godine u godinu te je tako kamping turizam postao jedan od najvažnijih segmenata hrvatskoj turizma.

1.3. Novi trendovi u kamping turizmu

Moderan stil života uključuje sve više putovanja, odlazaka na odmor, želju za upoznavanjem novih kultura te sjedinjavanja s prirodom kao ljudsku potrebu. Sve se više uočava razlika između „starog“ i „novog“ turizma kojoj svjedočimo svaki dan. Čovjekova želja za nečim novim i boljim raste, isto kao i želja turista ka novim iskustvima. Neke od razlika između „starog“ i „novog“ turizma su te da se sve više cijene osobna iskustva umjesto komercijalizacije. Također, turisti sve više žele aktivnu razonodu i kvalitetu, dok je u prošlosti bilo bitno prodati što više proizvoda koji možda nisu zadovoljavali želju gosta do kraja. Događa se promjena iz masovnog, „starog“ turizma u selektivni, „novi“ turizam, isto tako je i s kamping turizmom, koji postaje stil života pojedinaca koji žele odmor, ali isto tako i raznolike aktivnosti. Budući da je sve veća potražnja za kamping turizmom, turiste sve više zanimaju kampovi zbog njihove razvijenosti, opremljenosti, širega spektra usluga na jednom mjestu, ali i zbog izoliranosti te osjećaja sigurnosti nakon što je svijet potresao koronavirus.

S obzirom na to da je Europa najrazvijenija turistička destinacija te se u njoj nalazi najveći broj kampova i zbog toga joj je potrebna konstantna inovativnost, kampovi moraju slijediti trendove globalizacije te konstantno pratiti konkurenciju. Od velike je važnosti prilagoditi se novim generacijama, ali isto tako ostati odan starijim generacijama koje čine većinu kampista. Nove generacije primarno su okrenute održivosti – gost je u kampu u doticaju

⁵ https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/turizam/20150507_Prirucnik_kamping_turizam.pdf

s prirodom te to jako cijeni. Suprotno tomu su moderni gosti kojima je bitno da u kampu imaju ultra brzi Internet.

Dva su nova trenda prisutna u razvoju kampinga: „7-RE TRENDS“, odnosno trend povratka određenim vrijednostima i „NEO CAMPING“, odnosno trend razvoja novih vrsta i oblika kamping proizvoda.⁶

Tablica 1. Novi trendovi u kamping turizmu

REJUVENATION	Pomlađivanje kamping usluge, ali i pomlađivanje duha i tijela
REGENERATION	Obnova kamping uređaja i usluge, obnova duha i tijela
REFAMILYSTATION	Kamping kao oblik povratka zajedništva i obitelji
RECONNECTION	Kamping kao način ponovne uspostave kontakta s prijateljima i bližnjima
REDISCOVERING	Ponovno pronađena ljepota kampiranja i vrijednost kampiranja
RETURN TO NATURE	Kamping kao oblik ponovnog velikog „Povratka prirodi“
RETURN TO LUXURY	Povratka komforu, aluzija na prvobitna putovanja imućnih po Europi

Izvor: Cvelić Bonifačić, J. Milohnić, I., Menadžment promjena kamping turizma, *Suvremeni trendovi u turizmu*, Pula, 2014., Str. 159

Drugi trend u razvoju, „NEO-CAMP“, sugerira na razvijanje novih segmenata na području kamping turizma koji su povezani s održivošću kamping turizma. „Neoeologija“ je postala velik trend u razvoju kamping turizma, a uz nju je važno istaknuti i LOHAS (skraćena od engl. *Lifestyle of health and sustainability*) pokret koji predstavlja kraticu za životni stil koji se temelji na zdravlju i održivosti, osobnom razvoju i socijalnom pravednošću.

⁶ 0 Cvelić-Bonifačić, J., Milohnić, I., „Menadžment promjena kamping turizma“ u: Gržinić J., Bevanda V. (ur.): *Suvremeni trendovi u turizmu*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2014., str. 159.

Menadžment kamping turizma treba voditi računa o tome da će kamping drugog i trećeg desetljeća ovog stoljeća obilježiti sljedeće vrste diferenciranog kamping proizvoda:⁷

- *Glamping* – uvođenje novih i inovativnih vrsta smještaja
- *Camping as retreat* – kamping kao utočište
- *Extreme camping* – kamping kao baza za bavljenje ekstremnim aktivnostima
- *Cocooning camping* – kamping kao podloga za toplom zaštitom od vanjskog nesigurnog okruženja
- *Family togetherness* – kamping kao idealan odmor za cijelu obitelj
- *Grden Eden Camping* – kamping kao ideja doživljaja „rajskog vrta“
- Naturizam, LGBTIQ – naturizam kao povratak prirodi, segmentirani kampovi za pojedine skupine istih seksualnih orijentacija

Ove vrste kampova, ali i druge poput kampova znanja, dječjih kampova, sportskih kampova, privlače turiste upravo zbog toga što se fokusiraju na određene interese pojedinca koji će ciljano doći u određeni kamp upravo zbog ponuđenog sadržaja. Isto tako, u tim će kampovima imati prilike upoznati svoje istomišljenike i stupiti s njima u kontakt, što će rezultirati time da će gost iskoristiti odmor na najbolji mogući način uz more, šumu, jezero ili bilo koje drugo prirodno bogatstvo.

Među glavnim trendovima u razvoju kamping turizma ističu se kamperizam, *glamping* i mobilne kućice. Kamperizam podrazumijeva odnose i pojave vezane uz autodomove bilo u kampovima ili izvan njih. Popularna noćenja izvan kampova kreirala su različite percepcije kamperizma između kamping sektora, javnog sektora i vlasnika kampera.⁸ *Glamping*, odnosno glamurozno/luksuzno kampiranje, pojavio se nedavno, no vrlo brzo je postao popularan. On spaja klasično kampiranje u prirodi s luksuzom, nudeći svojim gostima boravak u šatorima koji su vrhunski i moderno opremljeni. Mobilne su kućice jedan od najkomfortnijih oblika smještaja, glavna im je karakteristika pomičnost.

⁷ Cvelić-Bonifačić, J., Milohnić, I., op. cit., str. 160.

⁸ <https://1library.net/document/qo1w6wmz-camping-tourism.html>

2. Održivi razvoj u kampovima

Koncept održivosti sve se više širi u sva područja ljudskog djelovanja, pa tako i u sam turizam. Održivost „u vremenima klimatskih promjena, zagađenja čovjekove okoline, društvenog blagostanja i zahtjeva za odgovornim konzumerizmom postaje trend EU turizma.“⁹ Svi sudionici u turizmu moraju djelovati zajedno kako bi se postigao održivi razvoj. Održivi turizam podrazumijeva planirane akcije s dugoročnim ciljevima koje ne uzrokuju devastaciju okoliša, već uvažava ekonomske, društvene i ekološke vrijednosti u destinaciji u kojoj se odvija. Odnosno održivi je turizam pametno raspolaganje turističkim resursima. Uz prekrasnu prirodu koju smo naslijedili, moramo imati obvezu očuvati je za buduće generacije.

2.1. Mjerenje održivosti u Hrvatskoj

Pokazatelje održivosti turizma prema „Priručniku za mjerenje i praćenje održivosti turizma u destinaciji“, koje je izdalo Ministarstvo turizma Republike Hrvatske 2021. godine, prikazat ćemo su u *Tablici 2*.

Tablica 2. Međunarodna lista pokazatelji održivosti

Organizacija	Naziv pokazatelja	Fokus liste	Vrste pokazatelja
Svjetska turistička organizacija UNWTO	<i>Indicators of Sustainable Development for Tourism Destination – A Guidebook</i>	Usmjeren je na razvoj sustava pokazatelja održivosti turizma na razini destinacije, pod tim se pojmom podrazumijeva destinacija na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.	Analizira pedesetak značajnih tema, odnosno problema održivog razvoja turizma, uz svaku temu predloženi su i pokazatelji.
Europska komisija – EC	<i>European Tourism Indicator System</i>	Sustav uspostave monitoringa i menadžmenta za informirano	ETIS je podijeljen u četiri skupine u okviru kojih je 27

⁹ Cvelić-Bonifačić J, Milohnić I., „Menadžment promjena kamping turizma“ u: Gržinić J., Bevanda V. (ur.): *Suvremeni trendovi u turizmu*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2014., str. 158

		upravljanje destinacijama. Osnovne skupine pokazatelja – upravljanje destinacijom, društveni i kulturni utjecaji, ekonomske vrijednosti i okolišni utjecaj.	obveznih i 40 izbornih pokazatelja.
Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj – OECD	<i>Indicators for Measuring Competitiveness in Tourism</i>	Međunarodno primjenjiv i usporediv sustav pokazatelja za mjerenje konkurentnosti turizma kao relevantnog alata u donošenju nacionalnih turističkih politika. Prikupljanje podataka i mjerenja odvijaju se na nacionalnoj razini.	Pokazatelji su podijeljeni u osnovne i dodatne kategorije (četiri osnovne kategorije koje obuhvaćaju jedanaest pokazatelja), pri čemu se predviđa daljnji razvoj sustava i uvođenja novih pokazatelja.
Vijeće za globalni održivi turizam – GSTC	<i>Global Sustainable Tourism Council Criteria for Destinations</i>	Kriteriji predstavljaju vodeće principe i minimalne zahtjeve kojima bilo koja turistička tvrtka, odnosno destinacija, treba težiti, a sve s ciljem zaštite i održivosti prirodnih i kulturnih resursa.	Podijeljeni su u četiri osnovne skupine: djelotvorno održivo upravljanje, društvene i ekonomske koristi kroz minimalne negativne utjecaje, koristi za kulturno nasljeđe te koristi za okoliš. Zajedno obuhvaćaju 37 pokazatelja.
Svjetska turistička destinacija-UNWTO	<i>Towards a Statistical framework for Measuring Sustainable Tourism (MST)</i>	Inicijativa ima za cilj razviti međunarodni statistički okvir za potporu mjerenju održivog turizma, uzimajući u obzir ekonomske, ekološke i društvene dimenzije na globalnoj, nacionalnoj i	Pokazatelji se nalaze u procesu razvoja od strane stručne skupine

		podnacionalnoj razini.	
--	--	------------------------	--

Izvor: CROSTO

U želji da se Hrvatska istakne i nametne kao održiva turistička destinacija Institut za turizam, u suradnji s Ministarstvom turizma Republike Hrvatske osnovao je Hrvatski opservatorij održivog razvoja turizma- CROSTO (eng. *Croatian Sustainable Tourism Observatory*). CROSTO je osnovan kao višegodišnji istraživački projekt u okviru kojeg se razvoj turizma, njegovi ekonomski, okolišni i društveni učinci prate putem primjene sustava pokazatelja ETIS (eng. *European Tourism Indicators System*) razvijenog od strane Europske komisije. Danas CROSTO čine suradnici Instituta za turizam te predstavnici Ministarstva turizma Republike Hrvatske, Hrvatske agencije za okoliš i prirodu, Hrvatske turističke zajednice i Državnog zavoda za statistiku.¹⁰ Sve je veći fokus na odgovornom turizmu, poslovanju i mjerenju tog poslovanja kod upravljanja turizmom, destinacijom te u konačnici i kampom.

2.2. Zaštita okoliša

Zaštita okoliša podrazumijeva sve mjere za očuvanje prirodnih dobara, odnosno vode, tla i zraka. Zadatak joj je sprječavanje nastanka štete racionalnim korištenjem svih resursa u procesu gospodarstva i društvenog razvoja. „Mjerama zaštite okoliša u kampu postižu se tri osnovna cilja: one su bitan doprinos osiguranju životne osnove za buduće generacije, uštedama i optimalnim trošenjem energije smanjuju se troškovi poslovanja i poduzete mjere snažan su i marketinški faktor.“¹¹ Preduvjet za uspješno poslovanje jest redovita briga o okolišu.

U zaštiti okoliša u kampovima, najveća je uloga u kvalitetnom upravljanju za nekoliko područja rada:¹²

- briga o okruženju i podizanje kvalitete života na području u kojem se kamp nalazi – ako u okolici kampa ne postoji dobra i pametna infrastruktura, vlasnici kampova trebali bi preuzeti inicijativu za njenu izgradnju ili rekonstrukciju, također vlasnici

¹⁰ CROSTO, dostupno na: <http://crosto.hr/hr/o-projektu/o-nama/>

¹¹ Palman, A. (ur.), *Kamping i održivi razvoj*, Kamping udruženje Hrvatske, 2011., str. 5, dostupno na: <https://www.camping.hr/hr/zastita-okolisa>

¹² Palman, A. (ur.), *Kamping i održivi razvoj*, op. cit. str. 16., dostupno na: <https://www.camping.hr/hr/zastita-okolisa>

moraju imati dobru komunikaciju s lokalnim dobavljačima kako bi mogli ponuditi najbolje od destinacije

- upravljanje otpadom i briga o ekologiji – koristiti najučinkovitiji sustav gospodarenja otpadom da bi se njegova količina smanjila, također treba brinuti o plastičnim vrećicama i plastičnoj ambalaži
- upravljanje potrošnjom vode – odabir kvalitetne tehnologije, iskorištavanje otpadnih voda može donijeti i do novčane uštede
- upravljanje električnom energijom – upotreba obnovljivih izvora, potrebno je napraviti razne analize i svakodnevno pratiti potrošnju kako bi se količine klasičnih izvora energije smanjili
- upravljanje ljudskim resursima – ljudi upravljaju tehnologijama, kvalitetan kadar mora u istoj mjeri brinuti o gostima kao i o okolišu, takav radnik najbolji je učitelj gostu o korištenju javnih prostora, što podrazumijeva sprečavanje prekomjerne potrošnje vode, širom otvorenih vrata u klimatiziranoj prostoriji i slično.

Njemačka pokrajina Bavarska provela je smjernice „Kamp u skladu s prirodom“, koje su postale pomoć i primjer u izgradnji i modernizaciji kampova. Osnovni im je princip izbjegavati i reducirati, a ne kompenzirati. Navest ćemo nekoliko smjernica kako bismo prikazali njihovu važnost:

- toplinska izolacija – pomoću nje smanjit ćemo primarnu energetska potrebu te će se tako automatski smanjiti i troškovi energije
- električna energija kao primjer skupog izvora topline – nepostojanjem noćne tarife, električno grijanje postaje poprilično skupo
- učinkovito i ekonomično korištenje dnevnog svjetla
- energenti – odabir LED i štednih žarulja
- štednja vode – redukcija mlaza vode, tuševi se montiraju na određenim visinama kako bi smanjili trošak vode.

Vrlo je važna edukacija, upravo zbog toga što se zaštita okoliša ne veže samo uz kamp, već i uz goste. Goste je nužno potaknuti na razmišljanje i pokazati im primjerom moguće načine uštede na energentima i očuvanju prirode.

2.3. Ekološki certifikati

Ekološki certifikati služe kako bi označili i istaknuli usluge i proizvode koji uvažavaju visoke standarde zaštite okoliša tijekom svog životnog ciklusa. Cilj im je smanjiti negativne utjecaje od proizvodnje do potrošnje i zbrinjavanja. Certifikati služe kao dokaz kupcima, odnosno potrošačima da su proizvodi i usluge kvalitetni i u skladu s načelima održivog razvoja. U nastavku će detaljnije biti opisani sljedeći ekološki certifikati: EU Ecolabel, Ecocamping, EMAS i ISO 14000.

2.3.1. EU Ecolabel

Oznaka EU Ecolabel službena je eko-oznaka Europske unije. Njome se označavaju „zeleni“ proizvodi i usluge, odnosno oni proizvodi i usluge koji imaju manje nepovoljne utjecaje na okoliš tijekom svog životnog ciklusa u odnosu na druge proizvode. Logotip znaka za okoliš EU-a, pokrenut 1992., postao je sporedna riječ za kvalitetu, a istodobno ispunjava najviše standarde zaštite okoliša.¹³ Ova je oznaka dokaz da proizvodi ili usluga udovoljavaju visoko propisanim standardima zaštite okoliša. Proizvođač ovim znakom dokazuje izvrsnost i kvalitetu koja mu daje veću konkurentnost na tržištu. Konačni je cilj EU Ecolabela smanjenje negativnih utjecaja potrošnje i proizvodnje na okoliš, klimu, ljudsko zdravlje, na korištenje resursa i energije te poticanje potrošača na odgovorno ponašanje. Hrvatska ima nekoliko kampova koji nose oznaku EU Ecolabel, neki od njih su *Istra Premium Camping Resort*, kamp *Lanterna Premium Camping Resort*, *Solaris Camping Resort*, *Krk Premium Camping Resort* i drugi.

¹³ EU Ecolabel https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel-home_hr?etrans=hr

2.3.2. Ecocamping

Ecocamping vodeći je sustav upravljanja zaštitom okoliša i prirode, sigurnošću i kvalitetom u kampovima diljem Europe. Oznaka potiče promicanje očuvanja prirode i zaštite okoliša. Funkcija Ecocamping označava kako se uvođenjem sustava upravljanja okolišem i kvalitetom u kampovima te savjetovanjem i osposobljavanjem vlasnika i osoblja mogu postići veliki rezultati u vidu održivosti. Cilj certifikata je usmjeriti i podržati poslovanje kampa prema većoj održivosti i uspjehu. Navedeno se postiže poticanjem informiranja gostiju, zaposlenika i partnera. Želi se ukazati na smanjenje trošenja energije, promoviranje održivih izvora energije, izdavanje smjernica za održavanje zraka što čistim, gospodarenja otpadom itd. Hrvatska ima mnogo kampova koji imaju oznaku Ecocamping, primjerice *Aminess Maravea*, *Bi Village*, kamp *Lanterna*, *Glavotok*, *Park Soline*, *Plitvice Holiday Resort*.

2.3.3. Plava zastava

U Hrvatskoj kampovi mogu dobiti oznaku Plava zastava koja je međunarodni ekološki program zaštite okoliša mora i priobalja. Plavu se zastavu dobiva za postojeću sezonu te se za svaku sljedeću treba prijaviti iznova i potrebno je ponovno zadovoljiti sve kriterije što joj značajno pridodaje na važnosti s obzirom na to da je aktualna i više se kontrolira. Izuzetno je cijenjena jer označava održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalom te plažama i marinama, što su glavni čimbenici turističke ponude i potražnje. Nekoliko plaža s oznakom Plava zastava su: Maslinica u Labinu, Crnika Lanterna u Poreču, Zelena Laguna u Poreču, Sv. Andrija Crveni otok u Rovinju i mnoge druge.

2.3.4. EMAS (Eco-Management and Audit Scheme)

EMAS je dobrovoljni sustav upravljanja okolišem, definiran je kao sustav ekološkog upravljanja i neovisnog ocjenjivanja kojim organizacije procjenjuju utjecaj njihove djelatnosti na okoliš, tako informiraju javnost o trenutnoj procjeni stanja utjecaja te unaprijeđuju učinkovitost rada u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša. On mjeri šest kriterija održivosti, a to su energetska učinkovitost, učinkovitost korištenja materijala, voda, otpada, bioraznolikosti i emisija. Uključivanje organizacija je dobrovoljno i dostupno je svim ekonomskim sektorima, odnosno pravnim i fizičkim osobama. Ključni elementi EMAS-a su učinkovitosti, transparentnost i vjerodostojnost. Organizacije koje uključuju EMAS smanjuju utjecaj na okoliš, učinkovito koriste resurse te na taj način optimiziraju proizvodnju čime automatski isporučuju kvalitetnije i bolje proizvode i usluge.

2.3.5. ISO 14000

ISO 14000 je certifikat kojim se dokazuju standardi upravljanja okolišem za organizacije koje trebaju praktični alat za upravljanje odgovornošću prema okolišu, bez obzira na veličinu, vrstu i prirodu organizacije. Neke od obaveza organizacija kako bi dobili certifikat su određivanje unutrašnjih i vanjskih aspekata poslovanja, razvoja i upravljanja okolišem, zatim definiranje ciljeva, provođenje mjera za postizanje tih ciljeva, osiguravanje sredstava za održavanje sustava upravljanja okolišem, poboljšanje sveukupnog učinka na okoliš, vođenje dokumentacije te provođenje vrjednovanja. Njegova je svrha omogućiti organizacijama uspostavljanje sustava i procesa koji su potrebni za trajno poboljšanje uspješnosti upravljanja energijom.

3. Obnovljivi izvori energije

Obnovljivi izvori energije idealni su izvori energije jer je njihova količina u prirodi neograničena iako se kod pretvorbe troše i sama se energija privremeno potroši, no ona se takva uvijek može naći u prirodi i ponovno koristiti na isti način. Stoga održivi razvoj nije moguć bez obnovljivih izvora energije zbog toga jer su oni jedina dugoročna održiva opcija. U obnovljive izvore energije spadaju energija vjetra, sunca, morskih mijena i valova, energija koja se dobiva iz riječnih tokova, zatim geotermalna energija i energija biomase. Viši udio obnovljivih izvora energije na zemlji omogućava smanjenje proizvodnje stakleničkih plinova. U nastavku se detaljnije opisuju obnovljivi izvori energije.

3.1. Sunčeva energija

Prvi obnovljivi izvor energije je Sunce. Osnovni principi iskorištavanje energije Sunca su sljedeći: solarni kolektori, fokusiranje Sunčeve energije te fotonaponske ćelije. Ovaj izvor energije može se trošiti/koristiti na aktivan i pasivan način. Aktivan način je način u kojem samu sunčevu energiju pretvaramo u drugi oblik energije – najčešće je to u toplinsku energiju ili električnu. Kako bismo tu energiju prikupili, potrebne su nam fotonaponske ćelije, bolje znane kao solarni paneli. Oni omogućavaju prikupljanje sunčeve energije te je mreža na koju se spajaju prilagođena našim potrebama, odnosno obliku pretvorbe koji nam je potreban. Ulaganjem se može smanjiti potrošnja električne energije te naposljetku i u potpunosti zamijeniti plaćanje električne energije. Pasivan način korištenja Sunčeve energije je način u kojem se sama Sunčeva energija nigdje ne sprema, već se ona izravno koristi kako bi se njezina energija iskoristila. Takva energija najčešće je korištena kod zgrada i osobnih kuća te se na građevine primjenjuju odgovarajući materijali kako bi se toplinska energija što više iskoristila i smanjila potreba za grijanjem. Uz to je potrebno i zgrade pametno smjestiti u prostor te razmjestiti sobe i ostakljene površine u samoj zgradi kako bi se uz toplinsku energiju iskoristila i svjetlosna energija, odnosno kako bi zgrada bila osunčana većinu dana čime bi se smanjila i potreba za osvjetljenjem. Prednosti korištenja Sunčeve energiju su ti da jednom kada se

potrebna oprema kupi, korištenje energije potpuno je besplatno, uz to oprema ne ispušta štetne plinove u zrak. Također, Sunce neće nestati, stoga nam je to neograničen izvor energije.

3.2. Energija vjetra

Energija vjetra jedan je od glavnih izvora obnovljive energije, uz Sunčevu energiju. Ova vrsta energije koristi se od davnina kada se koristila za pokretanje jedrilica ili kod vjetrenjača koje su tu energiju koristile za pokretanje crpka, mlinova ili kasnije električnih generatora, koji se na sličan princip koriste i danas. Kako bi vjetrenjače pretvarale vjetar u električnu energiju, potreban je naravno vjetar, a vjetar nastaje strujanjem zraka koji je nastao zbog razlike u temperaturi, odnosno razlike u tlaku. Do razlike u tlaku dolazi zbog posljedica Sunčevog zračenja te se energija vjetra može smatrati transformiranim oblikom sunčeve energije. Današnje vjetrenjače vjetar koriste kako bi se krila na vjetrenjačama okretala te tako okretale lopatice rotora turbine generatora koje pretvaraju kinetičku energiju u električnu energiju. Nedostatak kod ovog izvora energije je ujedno i njegov izvor, kako bi se vjetrenjače okretale potreban je vjetar koji će okretati lopatice, ali ako je taj vjetar prejak, može naštetiti samoj vjetrenjači te je razbiti i naposljetku učiniti beskorisnom. Također, ako vjetra nema ili je slab, vjetroelektrane ne rade. Zbog toga je pri izgradnji potrebno vjetrenjaču pozicionirati na mjesto gdje je vjetar u granicama normale kako bi se smanjila, ili u potpunosti uklonila, opasnost od razbijanja same vjetrenjače te naposljetku kako bi se tu vjetrenjaču moglo tijekom cijele godine koristiti. Prednosti vjetroelektrane su, kao i kod Sunčeve energije, da one ne zagađuju okoliš, odnosno teren na kojem su izgrađene može se iskoristiti za poljoprivredne potrebe.

3.3. Hidro energija

Hidro energija ili energija vode dobiva se kretanjem vode. Koristila se još davnih dana u vodenicama, kako bi se samljelo žito i dobilo brašno u mlinovima. Ona se iskorištava na sličan način kao i energija vjetra – voda kreće kroz lopatice turbine koja pokreće generator te time

kreira električnu energiju. Kod nastanka vjetra je zaslužna Sunčeva energija, a tako je i kod kretanja vode u prirodi, točnije kod kretanje potoka i rijeka zaslužna Sunčeva energija. Kod većih masa, tj. mora, koriste se morske mijene za koje je zaslužna gravitacijska sila planete. Kako bi se električna energija stvarala i u vrijeme niskog vodostaja, ali i suše, grade se umjetna jezera koja se još nazivaju i akumulacijska uz hidroelektrane no ima jedan nedostatak, a to je da je za izgradnju akumulacijskog jezera potrebna velika površina zemlje koja se poplavljuje te tako stradava biljni i životinjski svijet. Ovaj oblik energije spada u kategoriju s energijom vjetra po iskoristivosti zbog toga što se velike hidroelektrane smještaju na rijeke s velikim protokom, koje su povoljne za izgradnju takvih građevina, a kod morskih mijena iskoristivost je znatno manja. Hidroelektrane su pouzdanije od sunčevih elektrana ili vjetroelektrana jer imaju spremnike vode koji se po potrebi mogu pustiti u pogon.

3.4. Energija biomase

Biomasa se smatra najstarijim oblikom energije koji je čovjeka koristio. Biomasi čine proizvodi koji mogu biti biljnog ili životinjskog podrijetla, a ponajprije je čine neiskoristivi dijelovi drvne industrije, prehrambene industrije, komunalnog otpada itd. U to se ubraja drvo, slama, ostatci hrane, ostatci iz drvne industrije i slično. Ljudi od davnina koriste drvo za potpalu, tj. pretvaranje u toplinsku energiju. Obradom drveća nastaju ostatci koji se mogu pretvoriti u pelete ili brikete za potpalu, koji se koriste na isti način kao i klasična drva. Nedrvena bio goriva su goriva koja su nastala od brzorastućih algi i trava. Naposljetku dolazi se do proizvoda biljnog i životinjskog podrijetla, to je biomasa koja ostatke proizvoda biljnog podrijetla, životinjskog izmeta, komunalnog i industrijskog otpada spaljuje kako bi se dobila toplinska energija. Biomasa se najviše koristi za grijanje, no u novije se vrijeme ona sve više upotrebljava za proizvodnju električne energije u elektranama biomase, koje rade na isti princip kao i termoelektrane s razlikom da se toplina dobiva izgaranjem biomase, a ne fosilnih goriva. Truli otpad može se koristiti tako što on kada se raspada, oslobađa plin metan koji se iskorištava za proizvodnju električne energije. Velika prednost ovog oblika energije je ta da se dio otpada iskorištava kao biomasa što znatno smanjuje količinu otpada na odlagalištima.

4. Neobnovljivi izvori energije

Neobnovljivi izvori energije vrste su izvora energije koje su ograničene na zemlji te ih kao takve čovjek nije u mogućnosti replicirati jer su stvorene u prirodi. Oni se dijele na dvije skupine, a to su fosilna goriva i nuklearni izvori energije. Fosilna se goriva koriste u svakodnevici, bio to plin za kuhanje hrane ili grijanje te čak i vožnju automobila, benzin za vožnju većine prijevoznih sredstava ili ugljen koji se koristi kod termoelektrana. Takvi su izvori energije vrlo pogodni jer se s modernom tehnologijom lakše pronalaze u prirodi te je njihova cijena prihvatljiva svakodnevnim korisnicima kao što je vidljivo za gorivo za automobile i grijanje. Jedan od nedostataka fosilnih goriva je taj da su im količine ograničene i ne možemo sa sigurnošću reći koliko ih još godina možemo iskorištavati. Još važniji nedostatak je narušavanje okoliša, ljudi su u posljednjih nekoliko desetljeća shvatili kako fosilna goriva nanose štete okolišu kada se izgaranjem ispušta čađa, nastaje prašina, buka i štetni spojevi koji na kraju potiču stvaranje kiselih kiša. No najvažniji utjecaj na okoliš je taj da kada fosilna goriva izgaraju dolazi do nastajanja stakleničkih plinova koji doprinose globalnim klimatskim promjenama. Sve to su razlozi zbog kojih se pronalaze, i sve više promoviraju, izvori energije koji su prihvatljivi za prirodu i okoliš. Nuklearna energija dobiva se iz nuklearnih izvora energije gdje pretežito prevladava uranij. Kako bi se uranij prikupio, potrebno ga je iskopati te ga je nakon iskopavanja potrebno obogatiti kako bi postao koristan. Obogaćivanjem uranij postaje radioaktivan što ga čini vrlo štetnim za sam okoliš, no i za ljudskog zdravlje. Njegovim iskorištavanjem materijal se ne potroši, već izgubi sve energetske sposobnosti te je sad taj uranij postao samo radioaktivni materijal koji je potrebno pravilno zbrinuti kako ne bi naštetio ljudima i prirodi. Zaključno može se ustanoviti da korištenje neobnovljivih izvora energije uzokuje velike štete po prirodni okoliš, oni su glavni krivci za nepogodne klimatske promjene te se zbog tih razloga mora prijeći na obnovljive izvore energije koji su obrađeni u radu. Obnovljivi izvori energije postaju sve veći trend kod upravljanja kampova te je to dobar korak u smanjivanju korištenja neobnovljivih izvora energije.

5. Valamar ESG (Environmental, Social, Governmental), inicijativa i strategija

Valamar Rivera vodeća je turistička kompanija u Hrvatskoj, ona posluje od 1895. godine kada se osnovalo prvo javno kupalište i hotel „Riviera“. Njena prethodnica bila je grupacija „Riviera Poreč“, koja je upravljala s hotelima, restoranima u Poreču te na otoku Sv. Nikola. Valamar d.d. je kao odgovor na sve veću popularnost i zahtjeve tržišta osmislio odnosno razvio sveobuhvatnu strategiju održivosti kako bi se Valamar pozicionirao među vodeće europske hotelsko turističke tvrtke u održivosti.

5.1. ESG strateška inicijativa do 2025. godine

Kompanija je definirala šest različitih strateških inicijativa i to tri za E (Environment), odnosno okoliš, dvije za S (Social), odnosno društvo te jednu za G (Government), odnosno upravljanje. Dionici koji su uključeni u proces su gosti, zaposlenici, partneri, dobavljači, nadzorni odbor i voditeljski tim. Prateći pokazatelje uspješnosti ESG-a, Valamar želi ostvariti dvanaest zadanih ključnih ciljeva održivog razvoja do 2025. godine koji su opisani u poglavlju 5.2. a oni su :

1. Ugljična neutralnost do 2025. godine
2. 15% solarne električne energije
3. Najviša kvaliteta morske vode
4. Pošumljavanje program 80,000 stabala
5. Stopa recikliranja otpada
6. Niski intenzitet crpljenja vode
7. Izbacivanje jednokratne plastike
8. Udio domaćih zaposlenika od 70%
9. Udio lokalne hrane od 80%
10. ESG ulaganja
11. Udio odgovornih dobavljača od 80%
12. 100% objekata s certifikatima održivosti

Prve tri inicijative prikazane na slici 1. zalažu se za što veću ugljičnu neutralnost, korištenje obnovljivih izvora energije i smanjenje emisije stakleničkih plinova. Prva inicijativa fokusira se na očuvanje klime na način da će Valamar povećati udio korištenja električne energije iz obnovljivih izvora koja dolazi, odnosno proizvodi se na njegovim objektima. Trude se povećati proizvodnju solarne električne energije, pošumljavaju destinacije i vode brigu o stablima koja doprinose bioraznolikosti i apsorbiraju emisije ugljikovog dioksida.

Druga inicijativa stavlja u veći fokus Jadransko more, bioraznolikost i hranu, zalaže se za mjere kojima će zaštititi bioraznolikost mora te štititi i upravljati kvalitetom mora. Promiču nabavu lokalne hrane i održivih proizvoda čime doprinose zaštiti i bioraznolikosti, kao i opstanku lokalnih OPG-ova.

Posljednja inicijativa koja spada pod okoliš je osigurati odgovorno upravljanje vodom i otpadom, njihova je odgovornost smanjiti potrošnju vode i reciklirati vodu, zatim smanjiti otpad s inicijativama poput odvajanja otpada, smanjiti korištenja jednokratne plastike, smanjiti potrošnje vode i slično.

Slika 1.

Izvor: <https://valamar-riviera.com/media/451418/integrirano-godis-nje-izvjes-c-e-i-odrz-ivo-poslovanje-za-2021.pdf>

Četvrta i peta inicijativa zalažu se za zaposlenike i stvaranje poticajnog i poželjnog mjesta za rad, život i odmor kako turista tako i zaposlenika. Kako bi osnažili zaposlenike, koji su ključ njihovog dugoročnog uspjeha, trude se zaposliti i zadržati lokalno stanovništvo, stoga je preko 70 % zaposlenika domaće, a osiguravaju i stalne sezone. Također, konstantno usklađuju plaće s EU razinama te su tako njihove plaće veće od nacionalnog prosjeka industrije. Stalno ulažu i u edukaciju i treninge zaposlenika. Peta inicijativa bavi se razvojem same destinacije. Valamar želi aktivno sudjelovati u promicanju lokalne kulture i sporta te tako unaprijediti iskustvo gostiju koji dolaze, ali i poboljšati kvalitetu lokalnih zajednica, stoga

ulažu u infrastrukturu, lokalnu kulturu i sport. Smatraju da je njihova odgovornost razvijati ljude i znanje s obzirom na to da je to ključno za zajedničku budućnost.

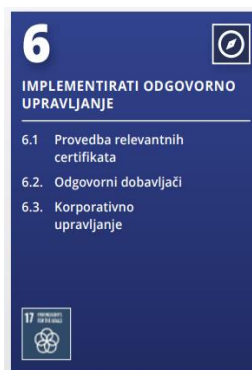
Slika 2.

Izvor: <https://valamar-riviera.com/media/451418/integrirano-godis-nje-izvjes-c-e-i-odrz-ivo-poslovanje-za-2021.pdf>

Posljednja inicijativa vezana je uz upravljanje, odnosno odgovorno upravljanje, što znači provedbu relevantnih certifikata i standarda za upravljanje u području održivosti, vođenje brige o odgovornim dobavljačima i korporativno upravljanje u svim uvjetima. Valamarovu predanost održivosti priznale su vrhunske i svjetski poznate organizacije čije certifikate posjeduju mnogi Valamarovi objekti.

Slika 3.

Izvor: <https://valamar-riviera.com/media/451418/integrirano-godis-nje-izvjes-c-e-i-odrz-ivo-poslovanje-za-2021.pdf>

5.2. ESG ciljevi do 2025. godine

ESG ciljevi slijede Valamarovu strategiju održivosti te su kao i strategija određeni za razdoblje do 2025. godine. Odabrali su kombinaciju mjerljivih ciljeva koji učinkovito i reprezentativno predstavljaju svaki segmente ESG-a kroz šest strateških ciljeva. Oni mjere više od osamdeset ESG ključnih pokazatelja poslovanja (Key Performance Indicators – KPI), od kojih su kao glavne ciljeve izdvojili njih dvanaest i planiraju ih ostvariti do 2025. godine. Sedam ih se odnosi na okoliš, tri na društvo i dva na upravljanje. Ti su ciljevi integrirani u sve što Valamar radi, od očuvanja okoliša do brige za zaposlenike i zajednicu. U nastavku ćemo objasniti dvanaest spomenutih ciljeva, a to su :

1. Ugljična neutralnost do 2025. godine
2. 15% solarne električne energije
3. Najviša kvaliteta morske vode
4. Pošumljavanje program 80,000 stabala
5. Stopa recikliranja otpada
6. Niski intenzitet crpljenja vode
7. Izbacivanje jednokratne plastike
8. Udio domaćih zaposlenika od 70%
9. Udio lokalne hrane od 80%
10. ESG ulaganja
11. Udio odgovornih dobavljača od 80%
12. 100% objekata s certifikatima održivosti

Briga za okoliš ima tri fokusa, a to su zaštita klime, vođenje brige o Jadranu, bioraznolikosti i hrani te osiguravanje odgovornog upravljanja vodom i otpadom. Prva strateška inicijativa ima dva ESG cilja, a to su smanjenje emisije stakleničkih plinova da se postigne ugljična neutralnost do 2025. godine. Sljedeće je ulaganje u obnovljive izvore energije, gdje Valamar povećava udio električne energije koju dobiva iz obnovljivih izvora kako bi do 2025. godine 15 % bila upravo solarna električna energija koja se proizvodi na samim objektima. Druga strateška inicijativa također ima dva ESG cilja, prva se brine o tome da je u svim destinacijama u kojima Valamar ima svoje objekte najviša kvaliteta mora. Druga inicijativa bavi se pošumljavanjem, predani su pošumljavanju te imaju stotinjak hektara zelenila u svojim objektima i oko njih, pogotovo na jadranskoj obali. Treća strateška inicijativa

koja se bavi vodom i otpadom, sastoji se od tri ESG cilja, jedan je povećanje stope odvajanja otpada, koja je veća od EU prosjeka. Zatim optimizacija korištenja vode, Valamar se trudi zadržati intenzitet crpljenja vode ispod 0,55 m³ po sobi. Zadnji cilj bavi se izbacivanjem jednokratne plastike te zamjene same plastike alternativama.

Inicijativa za društvo sastoji se od tri cilja, prvi se fokusira na zapošljavanje domaćih stanovnika, odnosno Valamar se trudi zaposliti i zadržati oko 70 % domaćega stanovništva. To postižu pružanjem brojnih edukacija te davanjem prostora za osobni i profesionalni rast pojedinca. Nadalje, promiču domaću proizvodnju lokalnih OPG-ova kako bi svojim gostima pružali autentična iskustva te nakraju uspostavili dugoročna partnerstva s lokalnim proizvođačima. Posljednji cilj koji se odnosi na društvo je ulaganje u ESG, Valamar je tijekom 2022. godine uložio ukupno trinaest milijuna eura u destinacije, što uključuje ulaganje u zaposlenike, turističku infrastrukturu, kulturne događaje, sadnju stabala te mnoge donacije.

Šestom, odnosno posljednjom inicijativom određena su dva ESG cilja, za povećanje broja odgovornih dobavljača jer Valamar angažira i motivira svoje dobavljače i partnere na poslovanje i transport prema održivim poslovnim praksama. Drugi je cilj pokušaj postizanja da 100 % objekata ima certifikat održivosti.

Valamar strategiju održivosti provodi u svim svojim objektima te tako i kampovima, što se veže za kamp Lanternu. Pokušavaju postići optimalne uvjete za provedbu svih ciljeva kako bi u konačnici bili potpuno energetske neovisni, pružali najbolje uvjete svojim zaposlenicima kao i prostoru i ljudima koji su indirektno povezani sa njima, te u konačnici bili minimalni zagađivač okoliša. Sve će to postići daljnjim ulaganjem u održivost i u provedbu ciljeva.

5.2.1. Praćenje ESG ciljeva

Unutar *Tablice 3* prikazat će se praćenje pojedinih ESG ciljeva, odnosno koliko je elemenata postignuto u 2021. i 2022. godini, koji je cilj do 2025. godine te napredak.

Tablica 3. Prikaz praćenja ESG ciljeva

Cilj	Mjerna jedinica	2021.	2022.	Cilj do 2025.	Napredak
OKOLIŠ					
1. Ugljična neutralnost	kg CO2E / sobi	2,1	3,4	0	ZeIEN Certifikat za 10/12 mjeseci
2. 15 % solarne električne energije	% od ukupnog	8,3	6	15	Instaliranje solarnih panela
3. Izbacivanje jednokratne plastike	kg / zauz. sobi	0,07	0,07	0	Nastavak zamjene alternativama
4. Pošumljavanje	#	78.955	79.229	>80.000	247 stabala posađeno u sklopu Valamar objekta
DRUŠTVO					
1. Udio domaćih zaposlenika od 70 %	%	92 %	87 %	70 %	Postojeći program za privlačenje i zadržavanje zaposlenika
2. ESG ulaganja u vrijednosti od 50 mil. eura	mil. eura	8,2	13,1	10	Nastavak investicija
UPRAVLJANJE					
1. Udio odgovornih dobavljača od 80 %	% vrijednosti nabave	-	-	80 %	Za početak uključivanje dobavljača sredinom 2022.
2. 100 % objekata s certifikatima održivosti	% objekata	98 %	100 %	100 %	Nastavak certifikacije održivosti

Izvor: samostalna izrada autora prema https://esg.valamar-riviera.com/wp-content/uploads/sites/143/2023/07/integrirano-godisnje-izvjesce-i-odrzivo-poslovanje-2022_compressed.pdf

U tablici se može iščitati kako Valamar svake godine postiže sve bolje rezultate te možemo zaključiti da će do 2025. godine zasigurno postići postavljenje izazove i ciljeve.

6. Primjer implementacije održivog razvoja na kampu ***Lanterna Premium Camping Resort by Valamar***

Kamp *Lanterna Premium Camping Resort* posluje u sklopu tvrtke Valamar Riviera d.d., prethodno spomenute vodeće turističke kompanije u Hrvatskoj.

Kamp se nalazi u Taru, naselju u blizini Poreča. Površina je kampa oko 83 hektara te se proteže na tri kilometra obale i ukupno broji 2.966 uređenih kamping parcela. Kamp nosi titulu najvećeg i jednog od najekskluzivnijih kampova u Istri.

U samom se kampu nalazi nekoliko vrsta parcela koje su smještene uz obalu mora, parcele su okružene borovim šumama što je specifičnost za hrvatsku obalu. Duž kampa uređene su šljunčane plaže s vlastitim sunčalištem. Kamp nudi prostrane parcele uz koje nudi i tematska sela namijenjena turistima različitih profila i uzrasta. Svaka je parcela moderno uređena i opremljena suvremenom opremom. Od opreme sadrži roštilj, sanitarne čvorove, prostoriju za presvlačenje beba, perilice i sušilice rublja i mnoge druge te je sve to prilagođeno i osobama s invaliditetom.

Od smještajnih jedinica nude kamp parcele, mobilne kućice, *glamping* šatore, kamp vozila i šatore. Također, kamp nudi i luksuzne parcele „Luxury Mare“, koje su opremljene dodatnom opremom te su smještene na najatraktivnijim lokacijama. „Family Mega Luxury“ parcela prostire se na preko 400 metara kvadratnih, ona je namijenjena velikim obiteljima te obiteljima koje žele kampirati zajedno tako imajući veliki zajednički prostor za druženje. Uz to imaju i bogat popratni sadržaj koji čine raznih aktivnosti za djecu i odrasle poput satova plesa, nordijsko hodanje, teniski tereni, iznajmljivanje bicikala i čamaca, animacija za djecu i mnoge druge.

U kampu se nalaze tri supermarketa, jedna ribarnica, tri štanda na kojima gosti mogu kupiti svježe voće i povrće i dva kioska. Zatim od ugostiteljskih objekata u kampu imaju pet restorana, šest *fast fooda* ili pizzerija, šest barova i slastičarnica te polupansion. Nude i bazene s hidromasažom te bazene za djecu s *aquaganom* i vodenim parkom. Uz sve to, osmišljeni su mnogi zabavni programi za djecu i mlade.

6.1. Smještajni kapaciteti u kampu Lanterna

Kamp Lanterna u ponudi ima nekolicinu vrsta parcela koje turistima nude smještaj, parcele su opremljene suvremenom opremom te prate želje turista. Turistima je uz ponudu samih parcela dostupan i *glamping*. U sklopu kamp kompleksa nalaze se i tematska sela koja su namijenjena turistima različitih profila i uzrasta. Riječ je o selima, odnosno parcelama *Istrian Village*, *Marine Premium Village*, *Mediterranean Garden Premium Village*, *Maro Premium Village*, *Marbello Premium Village*, *Happy Dog Premium Village*.i drugi. ¹⁴

Tablica 4. Parcele u kampu Lanterna

VRSTA	BROJ
Parcele	1.185
Parcele sa strujom i vodom	823
Parcele sa strujom, vodom i odvodom	333
Parcele s pristupom internetu	1.779

Izvor: samostalna obrada autora KUH <https://www.camping.hr/hr/kampovi/lanterna>

U gore navedenoj tablici možemo vidjeti koliko parcela ima u kampu Lanterna, a ukupan je broj 4.120. Parcele su razvrstane u nekoliko grupa prema sadržaju koje nude, ti su sadržaji struja i voda, odvod te pristup internetu.

Tablica 5. Vrste objekata u kampu Lanterna

VRSTA OBJEKTA	BROJ
ŠATORI	246
MOBILNE KUĆICE	1111
Mobilne kućice s klimom	495
Mobilne kućice s bazenom	116
Mobilne kućice – dozvoljeni psi	1081
GLAMPING	37
Glamping – dozvoljeni psi	37
KAMP-PRIKOLICE	29

Izvor: samostalna obrada autora KUH <https://www.camping.hr/hr/kampovi/>

¹⁴ Adria Camps, www.adriacamps.com (21.07.2023.)

U tablici iznad prikazane su sve vrste smještaja u kampu Lanterna, od kojih se nudi najam šatora, najam mobilnih kućica od kojih razlikujemo mobilne kućice s bazenom, s klimom te mobilne kućice u kojima su dozvoljeni psi, nadalje gosti mogu izabrati *glamping* u kojemu su dozvoljeni psi.

6.1.1. *Istrian Village*

Istrian Village bilo je prvo postavljeno tematsko selo u Lanterni. Posebno je po tome što je unutrašnjost kućica tradicionalno uređena po uzoru na unutrašnjost tradicionalnih istarskih kuća te se kućice nalaze u neposrednoj blizini Jadranskog mora. Popularan je među gostima s malom djecom upravo zbog neposredne blizine vodenog parka naziva *Aquamar Lanterna*. Od sadržaja nudi prostrani vrt, bar, bazene, sportski teren i dječja igrališta, *camping homeove*, recepciju te naravno sanitarni čvor.

6.1.2. *Marine Premium Village*

Marine Premium Village mornarsko je tematsko selo koje je uređeno u mornarskom štihu s mnoštvo morskih detalja. Nudi svojim gostima oko sedamdeset *camping homeova* različitih veličina. Od sadržaja nudi biciklističke staze, sanitarne čvorove i recepciju, zatim bar i restoran, šetnice, dječje igralište i natkrivene terase.

6.1.3. Mediterranean Garden Premium Village

Mediterranean Garden Premium Village nalazi se u hladovini zelenila Mediterana te tako svojim gostima pruža hlad i mir u ljetnim danima. U sklopu parka nalaze se mediteranski vrtovi te se na samim parcelama nalaze istarski šumski patuljci uz koje se veže legenda koja kaže da kućice nastanjuju istarski šumski patuljci Kontići koji su doplovili kroz Linski zaljev. Valamar je inspiraciju pronašao u slikovnici „*Kontići čuvari šume*“ koju je u sklopu europskog projekta izdala Općina Vrsar. Od sadržaja nudi mediteranske vrtove, sanitarni čvor, recepciju, plaže označene plavom zastavom i dnevne aktivnosti za razonodu.

6.1.4. Maro Premium Village

Maro Premium Village najzabavnije je tematsko selo u kampu, koje je namijenjeno djeci, a ime je dobilo po Valamarovoj maskoti – račiću Maru. Selo je u potpunosti prilagođeno mlađima zbog svih sadržaja i programa koje nude, u ponudi imaju *glamping* šatore i *camping homeove* čiji je interijer prilagođen djeci na način da su uređeni s likovima iz Marinog svijeta (hobotnica Neno, račica Tia, papagaj Roko...). U ponudi su također i sadržaji za roditelje te nekoliko nadzornika za djecu. Od sadržaja nude sanitarni čvor, vodeno igralište s dva bazena i nekoliko tobogana, vodene atrakcije, sunčalište i recepciju.

6.1.5. Marbello Premium Village

Marbello Premium Village nalazi se neposredno uz more. Ističe se jer gostima pruža prostrane šljunčane i stjenovite plaže. Gostima se nudi 32 *camping homea* s pogledom na more. U sklopu svake kućice nalaze se dvije ili tri spavaće sobe te je tako namijenjen višečlanim obiteljima. Od sadržaja koje nudi tu su naravno recepcija, trgovina, restoran, vodeni park za djecu, plaže, dječji klub, roštilj te ležaljke i suncobrani, koji se nalaze u sklopu kućice.

6.1.6. HappyDog Premium Village

HappyDog Premium Village poseban je po tome što jer *pet friendly*. Posebno su prilagođeni psima jer se u selu se nalaze razni sadržaji, a dozvoljeno je i kupanje psima u moru te njihov boravak na plažama. Od sadržaja koje nude tu su plaže za kućne ljubimce, posebno osmišljeno igralište za pse s raznim spravama za pse, prostor za uređivanje pasa, koji sadrži kade i sušila za pse, specijalizirana trgovina za pse te mjesto za istrčavanje.

6.2. Ekološki certifikati i nagrade

Kamp Lanterna je tijekom godina sakupio mnoga priznanja za izvrsnost ,a u nastavku će biti prikazani njegovi ekološki certifikati nagrade.

Tablica 6. Dobivene nagrade kampa Lanterne

Godina	Nagrada	Logo
2023.	<i>ADAC Superplatz 2023.</i>	
2007. – 2023.	<i>Croatia's Best Campsite</i>	
2019. – 2023.	<i>ANWB Top 2023</i>	
2023.	<i>DCC Europe Platinum 2023.</i>	
2023.	<i>Camping2Be</i>	

2023.	<i>Naj kamp</i>	
2023.	<i>Top Camping Croatia</i>	
2017.	<i>INOVACAMP 2017</i>	
	<i>Blue Flag</i>	

Izvor: samostalna obrada autora prema: Valamar, <https://www.valamar.com/hr/>

U prethodno prikazanoj tablici nalazi se prikaz nagrada kampa Lanterna kroz godine. Godine 2023. kamp je dobio dvije nagrade, nagradu „ADAC Superplatz“ i nagradu „ANWB top Camping“, koje označavaju da je kamp Lanterna jedan od najboljih kampova u Europi. Nagradu „Croatia's best Campsite“ Kamping udruženje Hrvatske dodijelilo je kampu Lanterni 2023. i ta nagrada ističe Lanternu kao jedan od najboljih kampova hrvatske. Ovu nagradu kamp dobiva uzastopno već šesnaest godina. Njemački kamping klub DDC dodijelio je kampu Lanterni nagradu „DCC Europe Platinum“ te je tako Lanterna postala jedini hrvatski dobitnik te najprestižnije nagrade DDC-a. „Campin2Be“ nagrada dobiva se prema recenzijama gostiju kampa te tako Lanterna pokazuje da ima odane goste koji su prepoznali njenu vrijednost. Po izboru slovenskih gostiju Lanterna Premium Camping Resort na prvom je mjestu u kategoriji velikih kampova u Istri. U rujanskom izdanju najpoznatijeg francuskog kamping magazina „Le monde du plein air“, koji je napisao specijalni prilog, kamp Lanterna proglašen je jednim od dvadeset najboljih europskih kampova. Odlukom povjerenstva Kamping udruženja Hrvatske dodijeljeno mu je posebno priznanje „INOVACAMP 2017“ zbog inovativnosti koncepta *glamping* ponude.

Tablica 7. Dobiveni ekološki certifikati Kampa Lanterna

Godina	Nagrada	Logo
2023.	<i>Ecolabel</i>	

2023.	<i>Certifikat ISO 14001</i>	
2013.	<i>Greenovation</i>	
2023.	<i>Plava zastava</i>	

Izvor: samostalna obrada autora prema: Valamar, <https://www.valamar.com/hr/>

Od ekoloških nagrada, odnosno nagrada zaštite okoliša kamp Lanterna posjeduje „Ecolabel“. Ona je eko-oznaka Europske komisije koja potvrđuje da proizvodi i usluge Valamar Riviere zadovoljavaju standarde zaštite okoliša, zatim ima uspostavljen „Certifikat ISO 14001“, što pokazuje da kamp Lanterna primjenjuje visoke standarde zaštite okoliša, nadalje kamp Lanterna dobitnik je prve hrvatske nagrade za razvoj zelenog gospodarstva „Greenovation“. To je nagrada koja se dodjeljuje za razvoj zelenog gospodarstva, a cilj joj je da potiče zajednice na razvoj zelenih i konkurentnih proizvoda i usluga. Nadalje, „Plava zastava“ ekološki je program zaštite mora i priobalja, za kamp Lanternu ona označava da se kamp pravilno i u skladu s ekologijom odnosi prema svojem moru i priobalju. Sva ta ekološka priznanja vrlo su vrijedna jer se sve veći broj gostiju orijentira na njih prilikom odabira destinacije za odmor.

6.3. Obnovljivi izvori energije u kampu Lanterna

U ovom će poglavlju biti opisano korištenje obnovljivih izvora energije unutar kampa Lanterna. Prikazat će se ušteda vode, energije i gospodarenja otpadom. Uz obnovljive izvore energije razmotrit će se i ulaganja u održivi razvoj u budućnosti kako bi se postigao što veći stupanj održivosti samog kampa Lanterna.

6.3.1. Ušteda vode

Kamp Lanterna u ljetnoj sezoni može primiti velik broj turista, stoga je korištenje i ušteda vode jedan od glavnih problema s kojim se kamp susreće. Politika očuvanja vodenih resursa kampa fokusira se na implementaciju dodataka za uštedu vode, redovito održavanje infrastrukture te podizanje svijesti o uštedi i potrošnji vode. Inicijative koje su započeli su praćenje i usporedba potrošnje vode, ugradnja novih tuševa s niskim protokom vode i ugradnja senzora na slavine. Poduzele su se mnoge mjere kako bi se količina vode unutar samoga kampa smanjila. Prva mjera bila je ugradnja štednih perlatora na sve slavine i tuš ručice. Štedni perlatori mogu u kućanstvima uštedjeti veliku količinu vode, a taj je broj kod kampova još veći te je ugradnju perlatora isplativa i odlična ekološka investicija. Druga mjera koja se poduzela je ugradnja start/stop ispiranja na vodokotlićima i pisoarima, čim se onemogućilo neprekidno točenje vode. Tim se postupkom može uvelike smanjiti potrošnja vode u sanitarnim čvorovima s obzirom na to da se tim sanitarnim čvorovima u vrhuncu sezone može koristiti oko 10.000 ljudi. Isto tako, koriste kišnicu iz bazena za ispiranje toaleta kako bi se smanjila količina otpadnih voda.

Bazeni unutar Kampa imaju funkciju ponovnog pranja, što omogućava cirkuliranje vode u suprotnom smjeru i izbacivanje prljave vode kroz posebni odvod. Također, koristi se zaštita za bazene dok se ne koriste kako bi se izbjeglo nepotrebno prljanje vode.

S ciljem olakšavanja navodnjavanja površina, kamp je instalirao pametne sustave kontrole i okolišne senzore koji ponovno koriste sivu vodu i otpadne vode. Instalirali su štedljivije strojeve za pranje, koje su nabavili sredstvima zelene nabave. Procjene su da će se ovakvim pristupom smanjiti količina vode na svim odjelima kampa za 65.000 m² godišnje.

6.3.2. Ušteda energije

Kamp Lanterna posvećuje veliku pažnju na iskorištavanje energije na pravi način. Energetsku efikasnost postižu pravim izborom opreme koja će biti navedena u nastavku.

Prvi izvor energije koji se koristi u kampu Lanterna su foto naponske ćelije. Otvaranjem novoga djela kampa, u kojem se nalazi 30 novo uređenih mobilnih kućica s foto naponskim ćelijama, omogućeno je osiguravanje grijanja vode i generalno sve električnu energije koja je potrebna gostima. Isti takvi sustavi postavili su se na sanitarnim čvorovima, recepciji i

restoranima kako bi se i u tim objektima smanjila potrošnja električne energije koja se crpi iz mreže te se tako automatski smanjuju i emisije CO₂. Dizalice topline ili toplinske pumpe sustavi su koji omogućavaju prijenos toplinske energije iz sustava niže razine u sustav više toplinske razine. Ti se sustavi koriste za centralna grijanja i za zagrijavanje vode gdje je to isplativije nego s foto naponskim ćelijama. Dizalice topline i foto naponske ćelije kod sanitarnih čvorova rade u paru te ćelije pružaju električnu energiju za kompresore i generalno električnu energiju u samom sanitarnom čvoru, a dizalice topline su zaslužne za centralno grijanje i za zagrijavanje vode.

Prosječna dizalica topline pri maksimalnom opterećenju mjesečno potroši 3.316 kWh, procijenjena mjesečna ušteda takvom dizalicom topline iznosi oko 30.000,00 kn (4.000 eura). Ukupno je instalirano 36 komada solarnih panela snage 280 Wp te time je ukupna snaga od 8,2 kW AC. Godišnja proizvodnja iznosi 12.512 kWh/god. Procjena investicije iznosila je 550.000,00 kn (73.000 eura) i očekivani povrat takve investicije postigao bi se unutar 4 godine. Foto naponske ćelije koje su montirane na kućicama, restoranima, recepciji i marketu, njih otprilike 180, iste su snage kao i one na sanitarnom čvoru. One godišnje, sa sanitarnim čvorom, proizvode 61.850 kWh/god. Projicirano je smanjenje CO₂ za 20,4 t/god. Godišnje bi se proizvelo nešto više od 100.000,00 kn te bi se time investicija vrijedna 300.000,00 kn isplatila u nešto manje od 3 godine. Kampu Lanterna će to zasigurno tijekom godina donijeti velike uštede.

6.3.3. Gospodarenje otpadom

Otpad postaje sve veći problem zbog masovnog korištenja plastike, koja se koristila za gotovo sve proizvode koji su nam potrebni bila to ambalaža, vrećice iz trgovine i mnoge druge jednokratne stvari. Problem kod plastike je taj da je proces razgradnje dugačak te njezinim nepropisnim odlaganjem, tj. bacanjem u prirodu, zagađujemo okoliš i samim time uništavamo prirodu za buduće generacije. U kampu Lanterna cilj je izbjevati i smanjiti količinu otpada te smanjiti opasnost svojstva tog otpada. Poduzimaju se mjere za recikliranje ili ponovno korištenje stvari kako bi se bacanje otpada smanjilo.

S ciljem poticanja gostiju da i oni recikliraju, kamp ima svoje vlastito reciklažno dvorište u kojem se obrađuju staklo, plastika, metalni otpad, kartonski otpad i folije. Pomoću

tog dvorišta kamp Lanterna sakuplja i razdvaja otpad i nakon obrade, tj. razvrstavanja, taj se otpad predaje na daljinu obradu ovlaštenim sakupljačima. Uz reciklažno dvorište u cijelom se kampu nalaze odgovarajuće kante za otpad koje imaju natpise na više jezika kako bi svi turisti mogli znati čemu koja kanta služi, a diljem kampa nalijepljeni su i letci koji turistima ukazuju koliko je recikliranje i razvrstavanje otpada korisno i dobro za budućnost ljudi i samoga kampa u koji oni dolaze.

Osim običnog otpada gostima se dodjeljuju biorazgradive vrećice i letci u kojima je objašnjeno da hranu i ostatke hrane razvrstavaju posebno zbog toga što se u samom kampu nalazi i komposter. Pomoću tog stroja gosti ili radnici mogu izravno bacati otpad nakon sakupljanja te se na kraju procesa dobije gotov proizvod, a to je kompost, koji se kasnije koristi kod razne agrokulture u kampu. Također, kamp se trudi izbaciti svu plastiku iz uporabe pa tako koriste staklene boce i ambalažu, slamke koje nisu plastične kako bi se mogle reciklirati i mnoge druge primjere dobre prakse.

Tablica 8. Pokazatelj obrade mješovitog otpada u reciklažnom dvorištu

	2018.	2019.	2020.	2021.
Kg	Selektivni otpad			
STAKLO	78.000	97.500	45.500	81.546
KARTON	29.500	35.750	16.750	90.444
FOLIJA	8.000	10.600	1.800	6.200
PET	11.760	15.480	7.800	6.500
MET	2.000	2.800	1.200	1.800
UKUPNO	129.260	162.130	73.050	186.486
Kom	Ambalaža u sustavu povratne naknade			
PET	466.479	598.050	195.800	511.950
STAKLO	231.293	316.840	85.280	143.360
MET	159.600	199.500	80.500	152.400
UKUPNO	857.372	1.114.390	361.580	807.710

Izvor: samostalna obrada autora prema podacima Tehničke službe Valamar Rivera d.d.

Iz gore prikazane tablice vidljive su brojke koje pokazuju koliko je koje vrste otpada obrađeno u reciklažnom dvorištu u kampu od njegovog postojanja. Uspoređujući 2018. i 2019. godinu, vidljivo je da se količina otpada povećala te se samim time vidi da se svijest o odvajanju

otpada i samoj reciklaži povećala. Nakon toga su 2020. godine zbog epidemije brojke znatno pale, ali tome je zaslužan manji broj gostiju nego 2019. godine, koja je bila rekordna po broju noćenja za Istru, a i Hrvatsku općenito. Smirivanjem epidemije 2021. godine vidljivo je da su se brojke ponovno povećale i skoro vratile na vrijeme prije epidemije. Iz same je tablice vidljivo da je najviše procesiranog otpada upravo ambalaža s povratnom naknadom, što je primamljivo turistima jer, uz to što razvrstavaju otpad, ujedno dobivaju i povratnu naknadu koju su platili prilikom kupovine samih proizvoda.

6.4. Daljnja ulaganje u održivi razvoj u kampu Lanterna

Budući da je Valamar Rivera vodeća turistička tvrtka u Hrvatskoj, ona kao takva ima posebnu odgovornost u postizanju i primjenjivanju visokog standarda u zaštiti okoliša. Stoga godišnje investira milijunske iznose u unaprjeđivanje kvalitete svojih kampova, što povlači i ulaganje u održivi razvoj. Prema podacima iz godišnjeg izvještaja za 2022. godinu Valamar Rivera d.d. je u investicijskom ciklusu 2021./22. realizirala investicije u iznosu od 189 milijuna eura.¹⁵ Nadalje, gotovo 100 % električne energije u kampu Lanterna dolazi iz obnovljivih izvora, uspjeli su smanjiti izravne i neizravne emisije stakleničkih plinova. Program „Očuvajmo prirodne ljepote i okoliš u kojem živimo i radimo“ izrodio se iz uvjerenja da je sačuvan i atraktivan okoliš osnovni resurs turizma. Stoga kamp Lanterna konstantno unaprjeđuje zaštitu okoliša i održiv razvoj. Prema izvještaju u kampu Lanterna poboljšana je hortikultura, što je doprinijelo poboljšanju usluge. Ulagali su u novu zonu, odnosno *Punto Blue zonu*, koja se više fokusira na održivost, ona se sastoji od trideset *Premium Camping* kućica te dva bazena, sve *camping* kućice opremljene su solarnim kolektorima. Također, postavljene su i nove punionice za električna vozila. U novom će ciklusu 2022./23. Valamar Rivera uložiti gotovo 10 % od ukupnog plana investicija u projekte održivosti, tj. u poboljšanje infrastrukture vezane za foto naponske ćelije, poboljšanje infrastrukture za smanjenje korištenja vode itd. Sve će to doprinijeti da za par godina Kamp Lanterna postane vodeći hrvatski kamp u održivosti.

¹⁵ God izvještaj <https://eho.zse.hr/fileadmin/issuers/RIVP/FI-RIVP-dfd8af5e561a05cb23e318e6e908181f.pdf>

Zaključak

Održivi razvoj u kamping turizmu zasigurno predstavlja budućnost kampiranja, ali ujedno i jedan od najvećih izazova kamping turizma. Sve je veći porast broja kamping turista te kamping postaje sve traženiji, što zbog pandemije, ali i zbog popularnosti.

Lanterna Premium Camping Resort nalazi se u Taru, prostire se duž obale te nosi titulu jednog od najboljih kampova u Hrvatskoj. Ima mnoge certifikate kao i nagrade, što ga čini prepoznatljivim i konkurentnijim.

Provedenim istraživanjem dokazano je da je kamp Lanterna vrlo aktualan u smislu održivosti te da već sada primjenjuje odredbe održivog razvoja i koriste obnovljive izvore energije. Valamar Riviera d.d. provodi ESG strategiju održivog razvoja do 2025. godine a ona se odnosi na sve objekte kojim kompanija upravlja pa se ist intenzivno provodi i u kampu Lanternu Tržište potražnje prepoznaje elemente koji koriste obnovljive izvore energije i oni su kao takvi sve traženiji jer gosti cijene održivost i žele odsjedati u takvim objektima. Dobrobit održivog razvoja u kampovima je da se očuva i unaprijedi naš eko sustav kao izvor života za nas, ali i za buduće generacije koje dolaze.

Bibliografija

Knjige:

1. Klaić B., Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod Matice hrvatske 1984. Zagreb
2. Cvelić Bonifačić J., Kamping: Osnove hrvatskog i europskog kamping turizma, KUH, Poreč, 2011.
3. Cvelić Bonifačić J, Milohnić I., „Menadžment promjena kamping turizma“ u Gržinić J., Bevanda V., Suvremeni trendovi u turizmu, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, Pula, 2014.
4. Palman A., Kamping i održivi razvoj, KUH, 2011.
5. Izvod iz doktorata Cvelić Bonifačić J.

Internet izvori:

1. Integrirano godišnje izvješće održivog poslovanja za 2021. godinu, <https://valamar-riviera.com/media/451418/integrirano-godis-nje-izvjes-c-e-i-odrz-ivo-poslovanje-za-2021.pdf>
2. Godišnje izvješće 2022. godine Valamar, <https://eho.zse.hr/fileadmin/issuers/RIVP/FI-RIVP-dfd8af5e561a05cb23e318e6e908181f.pdf>
3. Službene stranice Valamar Riviere d.d., <https://www.valamar.com/hr/>
4. Adria Camps, www.adriacamps.com
5. Službene stranice CROSTO, <http://crosto.hr/hr/o-projektu/o-nama/>
6. Camping.hr, <https://www.camping.hr/hr/kampovi/lanterna>
7. Zeleni Valamar – energetska učinkovitost i zaštita okoliša, <https://www.hgk.hr/documents/valamar5fa535798aba4.pdf>
8. Camping.hr, oznaka EU Ecolabel, <https://www.camping.hr/hr/novosti/valamar-eu-ecolabel-2019>

Popis ilustracija

Slike

Slika 1.	19
Slika 2.	20
Slika 3.	20

Tablica

Tablica 1. Novi trendovi u kamping turizmu	5
Tablica 2. Međunarodna lista pokazatelji održivosti	7
Tablica 3. Prikaz praćenja ESG ciljeva.....	23
Tablica 4. Parcele u kampu Lanterna.....	25
Tablica 5. Vrste objekata u kampu Lanterna	25
Tablica 6. Dobivene nagrade kampa Lanterne.....	28
Tablica 7. Dobiveni ekološki certifikati Kampa Lanterna	29
Tablica 8. Pokazatelj obrade mješovitog otpada u reciklažnom dvorištu.....	33